

ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО РОБОТИ З ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

У статті проаналізовано інноваційні форми підготовки майбутніх соціальних педагогів до роботи у сфері протидії торгівлі людьми. Автором доведено, що підготовку можна планувати відповідно до трьох компонентів: емоційного, когнітивного, поведінкового. Згідно з результатами дослідження з'ясовано, що взаємодія з іншими суб'єктами протидії торгівлі людьми, зокрема з громадськими організаціями Сумщини, дозволяє використовувати наявні ресурси і зробити підготовку соціальних педагогів більш змістовною, цікавою й ефективною. Автор підкреслює, що інноваційні форми підготовки майбутніх соціальних педагогів до роботи у сфері протидії торгівлі людьми мають застосовуватися інтегративно, починаючи з вивчення концептуальних і методичних засад у межах навчальної дисципліни «Соціальні технології протидії торгівлі людьми та експлуатації дітей», завершуючи подальшим удосконаленням умінь у процесі виробничої волонтерської практики.

Ключові слова: підготовка соціальних педагогів, протидія торгівлі людьми, інноваційні технології, емоційний, когнітивний та поведінковий компоненти, тренінг.

Постановка проблеми. У сучасному динамічному й мобільному світі для реалізації себе як особистості важливим стає не стільки сума знань, скільки вміння їх здобути й досягнути, при цьому формуючи практичні вміння та навички. До цього повинна готувати студентів вища школа, формувати гармонійно всебічно розвинену особистість, виробляти в ній сучасний стиль мислення, щоб вона не розгубилась у нинішньому потоці інформації, а вміла застосовувати її для власних потреб.

Інноваційні процеси, що мають місце сьогодні в системі освіти, найгостріше ставлять питання про пошуки резервів удосконалення підготовки високоосвіченої, інтелектуально розвиненої особистості, активної в соціальному й пізнавальному плані.

Перспективи суспільства вимагають у студентів розвитку високого рівня пізнавальної активності в процесі їх професійної підготовки. Одним із головних факторів, що забезпечує розвиток складних завдань професійної підготовки фахівців соціальної сфери, на думку видатних учених, є активізація пізнавальної діяльності студентів шляхом використання інноваційних форм і у сфері протидії торгівлі людьми. Залучення студентів до активної творчої роботи й суспільно-корисної діяльності, створення умов для всебічної реалізації в навчальному процесі дають можливість сформуванню важливих якостей студентів, які стануть основою професійного становлення майбутнього соціального педагога чи соціального працівника.

Аналіз актуальних досліджень. Різні підходи до визначення поняття та причин виникнення такого феномену, як «торгівля людьми», теоретичні

засади здійснення профілактичної роботи щодо попередження торгівлі людьми висвітлено у працях таких науковців, як: Л. Ковальчук [2], К. Левченко [2], О. Удалова [2] та ін.

Проте, у наукових розвідках відсутні доробки, які розкривають сутність і організаційно-методичні засади застосування інноваційних технологій у процесі підготовки майбутніх соціальних педагогів до роботи у сфері протидії торгівлі людьми.

Метою статті є аналіз інноваційних форм підготовки майбутніх соціальних педагогів до роботи у сфері протидії торгівлі людьми.

Виклад основного матеріалу. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до роботи з протидії торгівлі людьми є важливою умовою соціально-педагогічної роботи. Згідно з результатами досліджень Л. Ковальчук [2; 4], К. Левченко [1; 2; 4], І. Трубавіної [2; 3], О. Удалової [2; 4], таку підготовку можна планувати відповідно до трьох компонентів: емоційного, когнітивного, поведінкового. Метою формування емоційного компонента підготовки є формування сукупності мотивів для здійснення діяльності з протидії торгівлі людьми та адекватного ставлення до проблеми й до постраждалих від торгівлі людьми. Для цього можуть використовуватися аналіз реальних історій постраждалих від торгівлі дітьми, відео-сюжети з описом ситуації з торгівлею дітьми в Україні і світі, ілюстрація кращого національного та міжнародного досвіду. Метою когнітивного компонента підготовки є формування та вдосконалення сукупності знань для здійснення діяльності з протидії торгівлі людьми. Сукупність знань включає в себе знання про соціально-педагогічну роботу у сфері протидії торгівлі людьми; про методiku інноваційних технологій, активних та інтерактивних форм і методів роботи; про взаємодію й раціональний розподіл ресурсів; про необхідні психологічні аспекти профілактичної роботи та роботи з постраждалими особами [4]. Можливі методи й форми роботи: міні-лекція, презентація, демонстрація відеоматеріалів, тренінг, навчальний семінар, електронна розсилка новин та бюлетенів, засідання методичного об'єднання, нарада, конференція, індивідуальне консультування тощо.

Взаємодія з іншими суб'єктами протидії торгівлі людьми дозволяє використовувати наявні ресурси і зробити семінари чи інші заходи змістовними, цікавими.

Поведінковий компонент підготовки соціальних педагогів є продовженням попереднього, оскільки отримані знання знаходять подальше своє відображення у сформованих уміннях та навичках, який передбачає налагодження контактів та схем взаємодії з іншими суб'єктами протидії торгівлі людьми [4]. Для цього можуть використовуватися такі форми та методи роботи, як тренінг, навчальний семінар, «круглий стіл», дебати, дискусія, зворотній зв'язок, рольова та моделювальна гра, аналіз

реальних ситуацій, робота в малих групах, навчання через навчання інших, «мозковий штурм», психологічна гра тощо.

У межах практичної підготовки та вивчення навчальних дисциплін соціально-педагогічного циклу кафедри соціальної педагогіки і гендерних студій «Соціально-педагогічна робота в закладах освіти», «Технології організації та діяльності волонтерських груп» склалась уже певна система науково-методичної роботи, що включає масові, групові та індивідуальні форми. Масові форми: цільові семінари, практикуми, науково-практичні конференції, прес-конференції, моніторинги. Групові форми: координаційні ради, методичні об'єднання, творчі групи, колоквиуми передового соціально-педагогічного досвіду, тренінги тощо. Індивідуальні форми роботи – самоосвіта, наставництво, стажування, наукові дослідження тощо.

Оптимальний вибір варіанту змісту організаційних форм науково-методичної роботи з окресленої проблеми забезпечується:

- аналізом стану навчально-виховного процесу з проблеми порушення прав людини, протидії торгівлі людьми;
- вивченням науково-педагогічної літератури з проблеми, освоєнням ефективних зарубіжних методик;
- поглибленням вивчення теорії, методики викладання спецкурсів із проблеми протидії торгівлі людьми;
- здійсненням заходів щодо трансформації в практику досягнень науки й передового педагогічного досвіду з окресленої проблеми;
- організацією дослідницько-експериментальної роботи: рекомендацій, порад щодо впровадження в практику досягнень науки;
- систематичним вивченням стану та якості знань цільової групи з проблеми протидії торгівлі людьми.

У плані роботи методичного об'єднання орієнтовно можуть бути передбачені:

- засідання, присвячені обговоренню змісту програм спецкурсів, навчально-методичних посібників із проблем протидії торгівлі людьми;
- вивчення законодавчих актів, нормативно-правових документів, обговорення науково-методичної літератури, що відображають проблему порушення прав людини, торгівлі людьми та комерційної сексуальної експлуатації дітей у суспільстві ризику;
- проведення навчально-виховних і просвітницьких заходів шляхом соціального партнерства з громадськими організаціями;
- розроблення методичного забезпечення соціально-педагогічної роботи з протидії торгівлі людьми у формі навчально-методичних посібників і соціальної реклами;
- обговорення й затвердження тем наукових досліджень, експериментально-дослідницької діяльності студентів із профілактики та протидії торгівлі людьми;

• організацію волонтерської практики на базі громадських організацій та соціальних служб, які здійснюють роботу з протидії торгівлі людьми та комерційної сексуальної експлуатації дітей.

Важливо відзначити, що в Сумській області успішно та ефективно працює у сфері протидії торгівлі людьми Сумська обласна громадська організація «Професійна ліга соціальних працівників Сумщини». Продуктивною в контексті окресленої проблеми є партнерська взаємодія студентів і фахівців Сумської обласної громадської організації «Професійна ліга соціальних працівників Сумщини», оскільки така діяльність сприяє професійному зростанню в роботі з соціально незахищеними верствами населення [6; 7]. Так, волонтери 5 курсу активно допомагали в проведенні та підготовці аналітичного звіту про результати моніторингу «Посилення громадського контролю за формуванням, координацією та виконанням політики з протидії торгівлі людьми в Сумській області» [5].

Найбільш продуктивною формою підготовки суб'єктів соціально-педагогічної роботи у сфері протидії торгівлі людьми є тренінгова робота. Тренінг та навчальний семінар, як форма організації навчання та вироблення практичних навичок, дозволяють оптимально поєднати теорію і практику соціально-педагогічної роботи з протидії торгівлі людьми. На них доцільно висвітлювати такі теми, як ситуація з торгівлею людьми й торгівлею дітьми в Україні, нові тенденції розвитку проблеми; стан діяльності органів державної влади, громадських та міжнародних організацій; наслідки від торгівлі людьми для подальшого розвитку дітей, постраждалих від торгівлі людьми; соціально-педагогічна робота з протидії торгівлі людьми; діти трудових мігрантів як група ризику; оцінка й моніторинг соціально-педагогічної роботи з протидії торгівлі людьми; методи та форми роботи з дітьми, постраждалими від торгівлі людьми [4]. У ході роботи семінарів важливо також коротко представляти результати останніх досліджень у цій сфері. Форма тренінгу й навчального семінару дозволяє інтегрувати декілька інших форм роботи, таких, як міні-лекція, презентація, демонстрація відеоматеріалів, робота в малих групах, дискусія тощо. Поєднання на семінарах дотичних тем, а саме тем насильства й жорстокого поводження, експлуатації дитячої праці, дозволяє на практиці впроваджувати комплексний підхід до профілактики цих асоціальних явищ.

У процесі партнерської взаємодії студентами-волонтерами, Сумською обласною громадською організацією «Майбутнє Сумщини» та Сумською обласною організацією Ліги соціальних працівників України «Професійна ліга соціальних працівників Сумщини» з метою підвищення кваліфікації фахівців соціальних служб було підготовлено тренінги: «Протидія торгівлі людьми, ідентифікація постраждалих та робота з ними», «Поширення національного механізму взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, в Україні» [5].

Згідно з дослідженнями вітчизняних науковців Л. Ковальчук та О. Удалової, з метою підвищення кваліфікації соціальними педагогами та соціальними працівниками можуть використовуватися такі інноваційні форми роботи, як електронні розсилки [2; 4, 264]. Вони створюються експертами для обміну інформацією, планування спільних заходів, тематичних фахових дискусій. У розсилках оперативно можна отримувати повідомлення про останні публікації, результати проведених заходів і анонси наступних з питань протидії торгівлі людьми, корисні джерела, інноваційні технології, події в Україні і в світі у сфері протидії торгівлі людьми, результати останніх досліджень, аналіз діяльності Національної «гарячої лінії» з питань протидії торгівлі людьми [4, 264].

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, інноваційні форми підготовки майбутніх соціальних педагогів до роботи у сфері протидії торгівлі людьми мають застосовуватися інтегративно, починаючи з вивчення концептуальних і методичних засад у межах навчальної дисципліни «Соціальні технології протидії торгівлі людьми та експлуатації дітей», завершуючи подальшим удосконаленням умінь у процесі виробничої волонтерської практики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Альманах інноваційних технологій : практика та перспективи / за заг. ред. К. Б. Левченко. – К. : «Юрисконсульт», 2007–2008. – 84 с.
2. Запобігання торгівлі людьми та експлуатації дітей : [навч.-метод. посіб.] / К. Б. Левченко, О. А. Удалова, І. М. Трубавіна та ін. ; заг. ред. К. Б. Левченко та О. А. Удалової. – К. : «Міленіум», 2005. – 210 с.
3. Соціальна профілактика торгівлі людьми : [навч.-метод. посіб.] / за ред. К. Б. Левченко, І. М. Трубавіної. – К. : Держсоцслужба, 2005. – 344 с.
4. Соціально-педагогічні основи протидії торгівлі людьми та експлуатації дітей : [навч.-метод. посіб.] / К. Б. Левченко, Л. Г. Ковальчук, О. А. Удалова. – К. : Агенство «Україна», 2011. – 292 с.
5. Чернякова А. В. Аналітичний звіт про результати зовнішнього моніторингу «Посилення громадського контролю за формуванням, координацією та виконанням політики з протидії торгівлі людьми в Сумській області» / А. В. Чернякова. – Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015. – 48 с.
6. Чернякова А. В. Діяльність громадських організацій у сфері протидії торгівлі дітьми // Соціальна підтримка сім'ї та дитини у соціокультурному просторі громади : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю. – Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015. – 286 с.
7. Чернякова А. В. Партнерська взаємодія волонтерів вищого навчального закладу і громадських організацій у сфері протидії торгівлі людьми : [навч.-метод. посіб.] / А. В. Чернякова. – Суми : Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015. – 96 с.

РЕЗЮМЕ

Чернякова А. Инновационные формы подготовки будущих социальных педагогов к работе в сфере противодействия торговле людьми.

В статье проанализированы инновационные формы подготовки будущих социальных педагогов к работе в сфере противодействия торговле людьми. Автором доказано, что подготовку можно планировать, используя три

компонента: эмоциональный, когнитивный и поведенческий. Согласно результатам исследования выяснено, что взаимодействие с другими субъектами противодействия торговле людьми, в частности с общественными организациями Сумского региона, позволяет использовать имеющиеся ресурсы и сделать подготовку социальных педагогов более эффективной. Автор подчеркивает, что инновационные формы подготовки будущих социальных педагогов к работе в сфере противодействия торговле людьми должны применяться комплексно, начиная с изучения концептуальных и методических принципов в пределах учебной дисциплины «Социальные технологии противодействия торговле людьми и эксплуатации детей», завершая дальнейшим совершенствованием умений в процессе производственной волонтерской практики.

Ключевые слова: подготовка социальных педагогов, противодействие торговле людьми, инновационные формы и технологии, эмоциональный, когнитивный и поведенческий компоненты, тренинг.

SUMMARY

Chernyakova A. Innovative forms of the future social teachers' training to work in the field of anti-trafficking of people.

The article is devoted to the analysis of innovative forms of the training of future social teachers in the field of anti-trafficking of people. The author distinguishes the levels of the components in the preparation: emotional, cognitional and behavioral.

In the framework of practical training and studying of disciplines of the socio-pedagogical cycle at the Department of social pedagogy and gender studies "Socio-pedagogical work in the education institutions", "Technology of organization and activities of the volunteer groups" has already developed a certain system of scientific-methodological work, which includes mass, group and individual forms.

The author emphasizes that the most productive form of preparation of subjects of social-pedagogical work in the field of anti-trafficking is training. Training is the form of organization of studies and making of practical skills. In the context of training the specialists use methods and forms of work with children, people injured from their trafficking. Training allows integrating a few other forms of work, such as a presentation, demonstration of video, discussion in the small groups and other. The author makes an example of partnership of Sumy public organizations and volunteers in the process of training.

In the process of partnership with students-volunteers, Sumy regional public organization "The Future of Ukraine" and Sumy regional organization of the League of social workers of Ukraine "Professional League of social workers of Sumy region" with the aim of training specialists of social services was prepared the following trainings: "Prevention of human trafficking, identifying victims and work with them", "National dissemination mechanism of interaction of subjects carrying out activities in the sphere of combating human trafficking in Ukraine".

The author emphasizes that innovative forms of training of future social teachers to work in the field of combating human trafficking should be applied comprehensively, starting with a study of the conceptual and methodological principles within the academic discipline of "Social technology of combating human trafficking and exploitation of children", completing the further improvement of skills in the process of production of volunteer practices.

Key words: anti-trafficking of people, innovative technologies, emotional component, cognitional component, behavioral component, training, training of future social teachers.